

به مناسبت درگذشت دکتر احسان اشراقی

شیخ المورخین، اشراق تاریخ

اهمیت استاد احسان اشراقی تنها به مطالعاتش در خصوص قزوین و حکومت صفویه محدود نیست. او در تاریخ ملی و گسترش تاریخ‌نگاری جدید نیز سهم بزرگی ایفا کرده است

شادروان دکتر محمدابراهیم باستانی پاریزی، یکی از همکاران خود در گروه تاریخ دانشگاه تهران را «شیخ المورخین» نامید و او کسی نبود جز دکتر احسان اشراقی. ایشان، از استادان فاضل تاریخ که هم مصحح و مترجم، و هم مؤلف بود، برای دانش‌آموختگان و دانشجویان تاریخ آثار ارزنده‌ای به میراث گذاشت. احسان اشراقی متولد ۱۵ شهریور ۱۳۰۷ در دیار قزوین و درگذشته ۲۴ دی ۱۳۹۸ در تهران، استاد تاریخ دانشگاه تهران و عضو پیوسته فرهنگستان علوم بود؛ تاریخ‌دانی با بیش از نیم قرن تدریس تاریخ و تاریخ‌نگاری با ده‌ها کتاب و مقاله سودمند و ماندگار. از این استاد فاضل و ارجمند چندین و چند بار در دانشگاه‌ها و مراسم متعدد تقدیر به عمل آمده است. نخستین بار به سال ۱۳۸۰ بود که در شهر زادگاهش قزوین، بزرگداشتی برای او گرفتند و ماحصل آن شد کتابی با عنوان «اشراقی‌نامه» که زیر نظر دکتر محمود دبیرسیاقی، به سال ۱۳۸۱ منتشر شد. بزرگداشت دیگر به همت «انجمن آثار و مفاخر فرهنگی» در بهمن ماه ۱۳۹۵ برگزار شد و کتابی با عنوان «زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی دکتر احسان اشراقی، عضو پیوسته فرهنگستان علوم، استاد تاریخ دانشگاه تهران» در این باره منتشر شد. محتوای این اثر شامل مقالات اهدایی و دل‌نوشته‌هایی از همکاران استاد در دانشگاه تهران و سایر دانشگاه‌ها بود. در این کتاب، استادان مطرحی در رسای وی زبان به تمجید گشودند.

جمشید کیان‌فر، مصحح متون تاریخی و از استادان دانشگاه، درباره این چهره ماندگار تاریخی چنین گفته است: «خدمات علمی و فرهنگی استاد اشراقی به خاک ایران به قدری برجسته و وزین است که باید ایستاد و به آن‌ها احترام گذاشت. این وزن علمی بالا را نه تنها تجلیل باید کرد، بلکه باید زمینه معرفی و انتقال آن به نسل‌های مختلف را نیز فراهم کرد. دکتر

ستاره درخشان مطالعات ایران‌شناسی در سطح جهان بود.

امین اشراقی، تک‌فرزند مرحوم احسان اشراقی، در مورد پدرش نوشته است: «استاد اشراقی ایران‌شناس و پژوهشگری بود که ایران فرهنگی را در نظر داشت و در معرفی میراث مکتوب تاریخ و فرهنگ ایران از هیچ تلاشی مضایقه نکرد.» به گفته فرزند مرحوم اشراقی، تعلق خاطر او به صفویه ریشه بینشی دارد؛ چون نیک می‌داند شکوفایی صفویه از قزوین بود و بستر فرهنگی و اجتماعی قزوین نقش مهمی در پیشرفت این حکومت داشت.

به زعم امین اشراقی، پدر علاوه بر تسلط کم‌نظیر به تاریخ صفویه، از اشراف شگرفی به همه دوره‌های تاریخی برخوردار بود و نه تنها به تاریخ آگاهی داشت، بلکه توجه و مطالعات او در سایر رشته‌ها مانند ادبیات، فلسفه و عرفان، جغرافیا، تعلیم و تربیت، و اخلاق ستودنی بود.

اشراقی نور اشراق تاریخ‌نگاری در ایران است.» مرحوم اشراقی در زمان حیات یکی از نخبگانی بود که تا دریافت مدرک دکترای خود در رشته تاریخ دانشگاه تهران، آرام ننشست. دکتر اتفاقاً آغازی دیگر برای او بود و برای تحقیقات ارزنده تاریخی. او مدتی در فرانسه اقامت کرد و با تقویت تسلط خود بر زبان فرانسوی، کار مطالعات تاریخی و جغرافیایی خود را تسهیل کرد.

این عضو پیوسته فرهنگستان علوم ایران، در طول سال‌های زندگی‌اش، به‌طور خاص بیشتر در باب صفویه و قزوین تحقیق و پژوهش کرد. او در حضور بزرگان زیادی همچون مرحوم اقبال، درس آموخته و یک قزوین‌شناس برجسته در ایران بود. اهمیت استاد احسان اشراقی تنها به مطالعاتش در خصوص قزوین و حکومت صفویه محدود نیست. او در تاریخ ملی و گسترش تاریخ‌نگاری جدید نیز سهم بزرگی ایفا کرده است. زنده‌یاد اشراقی در عرصه بین‌المللی مرجع و